

1782

ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองเขือหลี่ (車里) กับเมืองปาไปฮิง (八百媳婦)

ในพุทธศตวรรษที่ 19

นายหวัง สี่ หมิน

วิทยานิพนธ์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาประวัติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2531

ISBN 974-569-468-1

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

016117

i 10300727

RELATIONS BETWEEN MŪANG CHE LI (車里) AND MŪANG
BABASIFU (八百媳婦) DURING THE 13TH - 14TH CENTURIES

MR. WANG JI MIN

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts

Department of History

Graduate School

Chulalongkorn University

1988

ISBN 974-569-468-1

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองเซอหลี่ (車里) กับเมืองปาไปฮิง
(八百媳婦) ในพุทธศตวรรษที่ 19

โดย

นายหวัง สี่ หมิน

ภาควิชา

ประวัติศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.ธิดา สาระยา

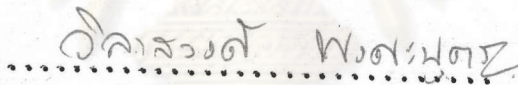
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

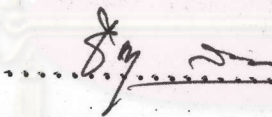
(ศาสตราจารย์ ดร.ถาวร วัลย์รักษ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(ศาสตราจารย์ วิลาวัลย์ พงศ์บุตร)

อาจารย์ที่ปรึกษาและกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ธิดา สาระยา)

กรรมการ

(ศาสตราจารย์ ดร.เชียน ธีระวิทย์)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ศรีศักร วัลลิโกดม)

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองเอฮอสึ (車里) กับเมืองปาไปซีฟู
(八百文龜女帝) ในพุทธศตวรรษที่ 19
ชื่อผู้เขียน นายหวัง สี หนิน
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.ธิดา ล้าระยา
ภาควิชา ประวัติศาสตร์
ปีการศึกษา 2531

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มุ่งศึกษาถึงพัฒนาการของความสัมพันธ์ระหว่างเมืองเอฮอสึ (ภายหลังคือสิบสองพันนา) กับเมืองปาไปซีฟู (ภายหลังคืออาณาจักรเชียงใหม่หรือล้านนา) ในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตอนบน

ผลการศึกษาปรากฏว่า ความสัมพันธ์ก่อนที่พญามังรายตั้งตัวขึ้นในที่ราบลุ่มเชียงใหม่ ใน พ.ศ. 1839 นั้นอยู่ในลักษณะเครือข่าย ชนชาติไตล่องกลุ่มนี้มีการรวมกันแบบพันธมิตรทางการทหาร การกระจายโอรสไปปกครองตัวเมืองต่าง ๆ ในแถบนี้ ชนชั้นผู้ปกครองทำการผสมผสานกันทางการแต่งงาน และส่งเสริมให้ใช้ระบบการเมืองการปกครองละม้ายคล้ายคลึงกัน พญามังรายเมื่อมีอำนาจสมัยพุทธศตวรรษที่ 19 ได้แสดงบทบาทสำคัญในการเคลื่อนไหวทางการเมืองนี้

แต่ฮุยเสียดแห่งราชวงศ์หยวนสิ้นนิกทไฟลงได้เข้าปราบหนานเจ้าก็พร้อมกับการผนวกเมืองเอฮอสึให้ขึ้นอยู่กับโครงสร้างการปกครองท้องถิ่นยุหนานสิ้น ทำลายแผนการรวมความสัมพันธ์แบบเครือข่ายของพญามังราย พระองค์จึงต่อต้านอำนาจของราชวงศ์หยวนสิ้นโดยการชักนำชนชั้นผู้ปกครองเมืองเอฮอสึเป็นพันธมิตร ลักษณะความสัมพันธ์แบบเครือข่ายดั้งเดิมนั้นเปลี่ยนเป็นความสัมพันธ์แบบสามเส้าระหว่างเมืองปาไปซีฟู-เมืองเอฮอสึ-ราชวงศ์หยวนสิ้น ซึ่งมีลักษณะเป็นความสัมพันธ์ทางการเมืองที่ต่างฝ่ายต่างพยายามรักษาผลประโยชน์ของตน

ราชวงศ์หยวนสิ้นสร้างระบบสำนักงานพลบโชนและมาตรการเก็บล้วยต่าง ๆ ตามล้อง
ฟากฝ่งแนวพรมแดนยูนนานเพื่อสร้างลสัมพันธ์อันเหนียวแน่นกับเมืองเอ๋อหลี่และกิตขวางเจ้า-
เมืองปาไปซีฟูฉีให้เข้าพัวพันกับชนชั้นผู้ปกครองเมืองเอ๋อหลี่ ในที่สุดภายใต้แรงกดดันอันมีประสิทธิ-
ภาพของราชวงศ์หยวนสิ้น ชนชาติไตล้องกลุ่มนี้จำต้องตีตัวออกห่างจากกัน และลสัมพันธ์แบบ
เครือญาติระหว่างชนชาติไตล้องกลุ่มนี้ลิ่งค้อย ๆ แดกลลหายไปนปลายพุทธศตวรรษที่ 19

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Thesis Title   RELATIONS BETWEEN MUANG CHE LI (車里) AND MUANG
BABAISIFU (八百媳婦) DURING THE 13TH-14TH
CENTURIES

Name   MR. WANG JI MIN

Thesis Advisor   ASSO. PROF. DHIHA SARAYA Ph.D.

Department   HISTORY

Academic Year   1988

ABSTRACT

This thesis is a study of the relations between Muang Che Li (later Xishuangbanna) and Muang Babaisifu (later the Kingdom of Chiangmai or Lanna).

The relations between Che Li and Babaisifu before Phya Mangrai established himself in the Chiangmai plain in 1296 took the form of kinship ties. These two Tai groups were allied militarily, and the ruling elites intermarried. Royal sons were sent to rule over various scattered provinces, while political and administrative uniformity was promoted. Phya Mangrai played an important part in the latter process. It then seemed as if these two Tai groups would soon combine and unite as a single political entity.

But when Hubilia (Hubilai) of the Yuan dynasty in China came south with his army to subdue the Kingdom of Nan Chao, he also annexed Che Li, putting it under the control of Yunnan's local government. Phya Mangrai's plan of unification through kinship ties was thus foiled. Mangrai began therefore to oppose the Yuan dynasty,

enlisting the cooperation of Che Li's ruling elite. The old relationship between Che Li and Babaisifu, hitherto based on kinship ties, was now transformed into a triangular relationship which involved the Yüan dynasty in China as well as the two Tai múang. Che Li became the place where the rulers of Babaisifu and the agents of the local government of Yunnan competed for political influence.

The Yüan dynasty's superior might, plus other favourable factors, enabled it to establish an effective system of administration involving "commanding offices", and efficient tax collection, on both sides of the Yunnan border. The Yüan dynasty thus strengthened its ties with Che Li and at the same time excluded the rulers of Babaisifu from involvement in the affairs of Che Li. Finally, under effective pressure from the Yüan dynasty, these two Tai groups were compelled to distance themselves from each other. Kinship ties between the two groups gradually dissolved during the 14th century.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

หวัง สี หมิน : ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองเชอหลี่ (重里) กับเมืองปาไปซิฟู (八百文島) ในพุทธศตวรรษที่ 19 (RELATIONS BETWEEN MUANG CHE LI (重里) AND MUANG BABAISIFU (八百文島) DURING THE 13TH-14TH CENTURIES) อ.ที่ปรึกษา : รศ.ดร.ธิดา ล่าระยา, 129 หน้า.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มุ่งศึกษาถึงพัฒนาการของความสัมพันธ์ระหว่างเมืองเชอหลี่ (ภายหลังคือสิบสองพันนา) กับเมืองปาไปซิฟู (ภายหลังคืออาณาจักรเชียงใหม่หรือล้านนา) ในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตอนบน

ผลการศึกษาปรากฏว่า ความสัมพันธ์ก่อนที่พญามังรายตั้งตัวขึ้นในที่ราบลุ่มเชียงใหม่ใน พ.ศ. 1839 นั้นอยู่ในลักษณะเครือญาติ ชนชาติไตสองกลุ่มที่มีการรวมกันแบบพันธมิตรทางการทหาร การกระจายโอรสไปปกครองหัวเมืองต่าง ๆ ในแถบนี้ ชนชั้นผู้ปกครองทำการผสมผสานกันทางการแต่งงาน และส่งเสริมให้ใช้ระบบการเมืองการปกครองละม้ายคล้ายคลึงกัน พญามังรายเมื่อมีอำนาจสมัยพุทธศตวรรษที่ 19 ได้แสดงบทบาทสำคัญในการเคลื่อนไหวทางการเมืองนี้

แต่ข้อเสียแห่งราชวงศ์หยวนสินยกทัพลงใต้ เข้าปราบหนานเจ้าก็พร้อมกับการผนวกเมืองเชอหลี่ให้ขึ้นอยู่กับโครงสร้างการปกครองท้องถิ่นขุนนางสิน ทำลายแผนการรวมความสัมพันธ์แบบเครือญาติของพญามังราย พระองค์จึงต่อต้านอำนาจของราชวงศ์หยวนสินโดยการยกนาชนชั้นผู้ปกครองเมืองเชอหลี่เป็นพันธมิตร ลักษณะความสัมพันธ์แบบเครือญาติดั้งเดิมนั้น เปลี่ยนเป็นความสัมพันธ์แบบสามเส้าระหว่างเมืองปาไปซิฟู-เมืองเชอหลี่-ราชวงศ์หยวนสิน ซึ่งมีลักษณะเป็นความสัมพันธ์ทางการเมืองที่ต่างฝ่ายต่างพยายามรักษาผลประโยชน์ของตน

ราชวงศ์หยวนสินสร้างระบบสำนักงานพลบโยนและมาตรการเก็บล่วยต่าง ๆ ตามล่องฟากฝั่งแนวพรมแดนขุนนางเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันเหนียวแน่นกับเมืองเชอหลี่และกิตขวางเจ้าเมืองปาไปซิฟูทำให้พัวพันกับชนชั้นผู้ปกครองเมืองเชอหลี่ ในที่สุดภายใต้แรงกดดันอันมีประสิทธิภาพของราชวงศ์หยวนสิน ชนชาติไตสองกลุ่มนี้จำต้องตีตัวออกห่างจากกัน และความสัมพันธ์แบบเครือญาติระหว่างชนชาติไตสองกลุ่มนี้จึงค่อย ๆ แตกสลายไปในปลายพุทธศตวรรษที่ 19

ภาควิชา ..... ประวัติศาสตร์
สาขาวิชา ..... ประวัติศาสตร์
ปีการศึกษา 2531

ลายมือชื่อนิติ .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา .....

พิมพ์ต้นฉบับบทความวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

WANG JI MIN : RELATIONS BETWEEN MÜANG CHE LI (車里) AND MÜANG BABAISIFU (八百文德) DURING THE 13TH-14TH CENTURIES. THESIS ADVISOR : ASSO. PROF. DHIDA SARAYA Ph.D.,

This thesis is a study of the relations between Müang Che Li (later Xishuangbanna) and Müang Babaisifu (later the Kingdom of Chiangmai or Lanna).

The relations between Che Li and Babaisifu before Phya Mangrai established himself in the Chiangmai plain in 1296 took the form of kinship ties. These two Tai groups were allied militarily, and the ruling elites intermarried. Royal sons were sent to rule over various scattered provinces, while political and administrative uniformity was promoted. Phya Mangrai played an important part in the latter process. It then seemed as if these two Tai groups would soon combine and unite as a single political entity.

But when Hubilia (Hubilai) of the Yüan dynasty in China came south with his army to subdue the Kingdom of Nan Chao, he also annexed Che Li, putting it under the control of Yunnan's local government. Phya Mangrai's plan of unification through kinship ties was thus foiled. Mangrai began therefore to oppose the Yüan dynasty, enlisting the cooperation of Che Li's ruling elite. The old relationship between Che Li and Babaisifu, hitherto based on kinship ties, was now transformed into a triangular relationship which involved the Yüan dynasty in China as well as the two Tai müang. Che Li became the place where the rulers of Babaisifu and the agents of the local government of Yunnan competed for political influence.

The Yüan dynasty's superior might, plus other favourable factors, to establish an effective system of administration involving "commanding offices", and efficient tax collection, on both sides of the Yunnan border. The Yüan dynasty thus strengthened its ties with Che Li and at the same time excluded the rulers of Babaisifu from involvement in the affairs of Che Li. Finally, under effective pressure from the Yüan dynasty, these two Tai groups were compelled to distance themselves from each other. Kinship ties between the two groups gradually dissolved during the 14th century.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา ..... ประวัติศาสตร์
สาขาวิชา ..... ประวัติศาสตร์
ปีการศึกษา 2531

ลายมือชื่อนิติ ..... *Dhida Saraya*

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา *Dhida Saraya*

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ต
สารบัญแผนที่และภาพ.....	ถ
บทที่	
1. บทนำ.....	1
- ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
- วัตถุประสงค์.....	2
- ขอบเขตการศึกษา.....	2
- ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	2
2. เอกสารที่ใช้ในการศึกษา.....	3
- เอกสารประเภทตำานพื้นเมืองภาษาไต-ยวน และไตลื้อ.....	4
ก. เอกสารภาษาไต-ยวน.....	4
ข. เอกสารภาษาไตลื้อ.....	12
- เอกสารทางราชการภาษาจีนร่วมสมัย....	14
- เอกสารทางราชการภาษาจีนที่เกี่ยวข้อง..	16
ก. เอกสารทางราชการที่เขียนขึ้นก่อน.. พุทธศัตวรรษที่ 19.....	17
ข. เอกสารทางราชการที่เขียนขึ้นหลัง.. พุทธศัตวรรษที่ 19.....	19
- บันทึกของเอกชนจีน.....	20
ก. บันทึกร่วมสมัยพุทธศัตวรรษที่ 19....	21
ข. บันทึกก่อนพุทธศัตวรรษที่ 19.....	21

บทที่

หน้า

ค. บันทึกหลังพุทธศตวรรษที่ 19.....	22
- งานค้นคว้าภาษาสันสกृतปัจจุบัน.....	23
3. ภาพถ่ายทั่วไปของชนชาติและบ้านเมืองในแถบเอเชีย..	
ตะวันออก เอเชียใต้ตอนบน.....	26
- เมืองฉาน.....	27
- เมืองลาว.....	31
- เมืองแกว.....	35
- เมืองเขอหลี่.....	38
- เมืองปาไปซีฟู.....	45
4. ความสัมพันธ์แบบเครือญาติระหว่างเมืองเขอหลี่กับ..	
เมืองปาไปซีฟูก่อนพญามังรายสร้างอาณาจักร.....	
เชียงใหม่ พ.ศ. 1839.....	52
- เครือข่ายของความสัมพันธ์ในหมู่ชนชาติไต..	53
- การกระจายอำนาจทางการเมืองในกลุ่ม..	
เครือญาติ.....	58
- ความสัมพันธ์แบบบ้านพี่เมืองน้อง.....	60
5. ความสัมพันธ์แบบสามเส้าระหว่างเมืองเขอหลี่.....	
เมืองปาไปซีฟูกับราชวงศ์หยวนสิ้น.....	
ในพุทธศตวรรษที่ 19.....	68
- สถานการณ์ทางการเมืองบริเวณที่ราบลุ่ม..	
เขอหลี่และที่ราบลุ่ม เชียงรายจนถึง.....	
สมัยพญามังรายครองเมืองเชียงใหม่.....	
(พ.ศ. 1839).....	68

บทที่	หน้า
- พญามังรายเจ้าเมืองป่าไปฮิฟุผนวกเมือง เขอหลี่และปะทะกับอำนาจการปกครอง ยูนนานของราชวงศ์หยวนสิ้น..... (พ.ศ. 1839-1854).....	72
- ความสัมพันธ์แบบสามเส้าระหว่าง..... เมืองเขอหลี่-เมืองป่าไปฮิฟุ-..... ราชวงศ์หยวนในช่วงระยะสงบศึก..... (พ.ศ.1855-1874).....	81
- บทบาทของสำนักงานปลอบโยนแห่ง... ราชวงศ์หยวนสิ้นกับการสลายตัวของ... ความสัมพันธ์แบบเครือญาติระหว่าง... เมืองเขอหลี่กับเมืองป่าไปฮิฟุ.....	87
6. บทสรุป.....	103
บรรณานุกรม.....	107
ภาคผนวก.....	113
ก. เอกสารจีนที่ใช้ในวิทยานิพนธ์.....	114
ข. ซื่อบ้านเมือง ชุมชนและชนเผ่าตามพงศาวดารจีน... ก่อนและในพุทธศตวรรษที่ 19.....	116
ค. ลำดับจักรพรรดิครองราชวงศ์หยวนสิ้นตามพจนานุกรม ภาษาจีนปัจจุบัน.....	119
ง. ลำดับพระเจ้าแผ่นดินครองเมืองเขอหลี่ (เชียงรุ่ง)... ตามหนังสือบ้านเมืองลื้อ.....	121
จ. ลำดับกษัตริย์ครองนครเชียงใหม่ตามคัมภีร์..... ชินกาลมาลีปกรณ์.....	123
ช. ลำดับกษัตริย์ราชวงศ์มังราย.....	127
ประวัติผู้เขียน.....	129

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้สำเร็จลุล่วงไปด้วยความช่วยเหลือสออย่างดียิ่งของรองศาสตราจารย์ ดร.ธิดา สาระยา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ซึ่งท่านได้ให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นต่าง ๆ ของการวิจัยมาด้วยดีตลอด จึงขอขอบพระคุณ เป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณคณะกรรมการ ลอบวิทยานิพนธ์ที่กรุณาให้ข้อคิดเห็นและคำวิจารณ์อันมีค่า ینگต่อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร รองศาสตราจารย์ ดร.ธิดา สาระยา อาจารย์ฉลอง สุนทรวาณิชย์ ศาสตราจารย์ปิยนภ บุนนาค ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษกร กาญจนจารี ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิพาดา ยงเจริญ อาจารย์ ดร.ธีรวัต ณ ป้อมเพ็ชร อาจารย์สายชล วรรณรัตน์ ซึ่งช่วยปูพื้นฐานทั้งทางทฤษฎีและวิธีการของการศึกษาค้นคว้าให้กับ ผู้วิจัยก่อนที่จะทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.ดวงเดือน ลู่วัตถิ คณบดีคณะอักษรศาสตร์และ ศาสตราจารย์วิลาวัณย์ พงศ์บุตร หัวหน้าภาควิชาประวัติศาสตร์ ซึ่งท่านทั้งสองให้ความ- อบอุ่นและกำลังใจตลอดมา

เนื่องจากทุนอุดหนุนการวิจัยครั้งนี้ส่วนหนึ่งได้รับมาจากคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วย การศึกษาและวิทยาศาสตร์แห่งชาติ ของประเทศไทย และอีกส่วนหนึ่งได้รับมาจากบัณฑิต- วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงขอขอบพระคุณ ณ ที่นี้ด้วย

ท้ายนี้ ผู้วิจัยใคร่ขอขอบพระคุณบิดา-มารดา โดยเฉพาะภรรยาซึ่งสนับสนุนในด้านการ ให้กำลังใจแก่ผู้วิจัย เสมอมาจนสำเร็จการศึกษา

หวัง สัก หนิน

สารบัญแผนกและภาพ

	หน้า
แผนที่ประวัติคำสัตรีตามพงศาวดารจีน.....	25
ภาพ ลักษณะของรถเข็น (รถเข็นไม้).....	39

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย